

*Шабат-Савка С. Т.,**доктор філологічних наук, професор,**завідувач кафедри сучасної української мови**Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

АФОРИСТИЧНІ ВИСЛОВЛЕННЯ «У СВІТЛОТІНЯХ ЛЕТЮЧОЇ МИТІ» ВІТАЛІЯ КОЛОДІЯ: КОМУНІКАТИВНО-ІНТЕНЦІЙНИЙ ЗМІСТ ТА ЕКСПРЕСИВНІСТЬ

Анотація. У статті проаналізовано афористичні висловлення як фігурально-риторичні конструкції, що мають універсальний характер, репрезентують систему аксіологічних настанов та ідеалів суспільства, формують національно-культурну концептосферу людини й етносу, слугують присутніми ідіолектними складниками мово-стилю письменника. У контексті книги «У світлотінях летючої миті» Віталія Колодія їх досліджено в ракурсі реалізації глобальної настанови поетичного тексту, яка виявляється в оприявленні загальнолюдських принципів життя, національних пріоритетів і моральних чеснот людини, духовних засад соціуму в естетично довершеній, метафорично-образній синтаксичній структурі; у свідомому використанні автором афористичних конструкцій для естетичного впливу на адресата, створення високого стилю поетичного дискурсу, увиразнення його вишуканості та риторичності.

Афористичні конструкції розглянуто в аспекті релевантних засобів вербалізації низки інтенцій (ствердження, спонування, емоційності, оцінки, аргументації, переваги, протиставлення, естетичності), загалом скерованих на експлікацію прагнення автора констатувати ту чи ту інформацію, передати екзистенцію людського буття, активізувати та заострити увагу на важливій інформації, спонукати до роздумів над сенсом життя, над важливими подіями чи фактами, представити багатство та естетику українського мовлення, забезпечити функційність експресивних контрастів, репрезентувати синтаксичний почерк письменника, маркувати його лінгвістичну парадигму; визначено комунікативно-інтенційний зміст афористичних конструкцій та їхній експресивно-прагматичний потенціал, зреалізований в емоційно наснаженому текстовому континуумі, з опертям на синтаксичні експресеми (риторичні запитання, антифразисні висловлення, період, надфразну єдність тощо), псевдодіалогічність і графічну деструкцію.

З використанням багатойлюстративної бази постульовано твердження про те, що афористичні висловлення формують скарбницю філософських, інтелектуальних і моральних розмислів Віталія Колодія, вербалізують його авторські інтенції та письменницький ідіостиль, засвідчують глибоку мудрість і високу філологічну вправність митця, демонструють систему духовних цінностей і національних пріоритетів, актуальність і непроміняльність художньої творчості сучасного українського письменника.

Ключові слова: Віталій Колодій, афористичне висловлення, поетичний текст, дискурс, інтенція, комунікативно-інтенційний зміст, експресивність, синтаксис.

Постановка проблеми. Українське лінгвістичне сьогдення вирізняється своєю багатовекторністю, усебічним

вивченням різнорівневих мовних одиниць в аспекті експлікації їхнього прагматичного потенціалу та комунікативно-інтенційного змісту, у ракурсі потенційної можливості відображати світ людських емоцій та почуттів, увиразнювати субстанцію автора, його ідіолект і синтаксичний почерк. Комплексний підхід до студіювання мовних явищ, до низки категорійних величин (комунікативної інтенції, суб'єктивної модальності), що вивищують мовну особистість, удоступнюють інтенційний обшир авторських задумів та способи вербалізації їх у різних дискурсивно-жанрових формах української мови, домінує в сучасних наукових дослідженнях. Усе частіше в дослідницьке поле потрапляють синтаксичні одиниці, що мають універсальний характер, репрезентують систему аксіологічних настанов та ідеалів суспільства, формують національно-культурну концептосферу окремої людини й етносу загалом, слугують своєрідними поведінковими приписами і формулами для всієї лінгвокультурної спільноти. Йдеться передусім про афористичні висловлення (афоризми), які передають «узагальнену закінчену думку повчального або пізнавального змісту в лаконічній увиразненій формі. Особливість афоризму полягає в тому, що це, на думку І. Гнатюк, гранично стисле і водночас вичерпне визначення предмета чи ситуації, яке конденсує набутий досвід суспільного життя, реальності, що оточує людину» [1, с. 38].

Дослідження афористичних конструкцій як лінгвокреативних індивідуально-авторських новотворів, як ідіолектних маркерів з опертям на письменницький мовостиль дає змогу оприявити індивідуальну майстерність автора в моделюванні текстової комунікації, у створенні образності та естетики повідомлюваного, уможливило лінгвалізацію національного коду українців, що, власне, засвідчує актуальність нашої наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Афористичні висловлення, що передають загальнолюдські принципи, життєві істини, моральні й духовні цінності, вивчають здавна. У лінгвістичному дискурсі їх студіюють у різних галузях, зокрема – у фразеології, прагмалінгвістиці, лінгвокультурології та семіотиці, когнітології (Ф. Бацевич, В. Жайворонко, В. Калашник, Ж. Колоїз, О. Селіванова, І. Сорочинська, Н. Шарманова та ін.). Афоризм визначають як жанр словесної творчості, як оригінальну узагальнювальну думку в лаконічній формі [2, с. 49], як «короткий влучний вислів, що в стислій, зручній для запам'ятовування формі містить глибоку думку і став усталеним, крилатим [3, с. 32–33]. Як зауважує Н. Шарманова, афоризм, що ґрунтується на універсальних й етнічних символах, – це «логічне, образне судження узагальнювального

характеру, що в категоріях раціональності чи парадоксальності відбиває навколишній світ і виступає еквівалентом предикативної структури» [4, с. 236].

Дослідники розглядають афоризм у співвідношенні з іншими спорідненими термінопоняттями (максима, сентенція, апофегма, крилаті слова, паремія, каламбур, гнома та ін.). На думку Б. Іванюка, афоризм відрізняється від анонімного прислів'я авторством, від логічного судження – індивідуальністю, від «крилатого виразу» формально-сисловою завершеністю [2, с. 49–50]. Однак низку термінопонять можна доповнити словами на зразок «окрушини» (Ірина Вільде), «зблиски» (Т. Севернюк), що їх використовують письменниці у своїх творах на позначення морально-етичного кодексу людини, менталітету народу, національного світогляду, називаючи так збірки художніх текстів з повчальними та аксіоматичними судженнями, які містять життєствердні висновки, слугують життєвим орієнтиром для багатьох. У цьому контексті погоджуємося із спостереженнями вчених, які виокремлюють базові характеристики афоризмів: лаконічність, узагальненість, завершеність думки, глибина судження, художність, авторство, оригінальність судження, актуальність вживання тощо (В. Калашник, Ж. Колоїз, І. Сорочинська, Н. Шарманова та ін.).

Афористичні висловлення, у яких «відбито й актуалізовано основні життєві цінності нашого народу» [5, с. 31], виявляють ментальність народу, його духовну культуру, моральні засади формування суспільства, спостереження і вірування, що представлено в класифікаціях афоризмів. Зокрема, Н. Баракатова, диференціює дві тематичних групи афоризмів: біблійні (моралізаторські) та національні (етнічні) з подальшим виокремленням біблійно-моралізаторських, культурно-історичних, етико-філософських, духовно-соціальних, суспільно-політичних та етнонаціональних афоризмів [6, с. 6]. Така розлога класифікація відображає багатогранність людського пізнання, чітку прагматичну зорієнтованість афористичних висловлень на усвідомлення людини «можливостей і своєї ролі в суспільно-історичному розвитку, у побудові держави, громадянського суспільства й захисті їх інтересів, в утвердженні національних пріоритетів України» [7, с. 230–231].

Утім, ще потребують напрацювань афористичні висловлення в царині ідіостилістики, сугестивної лінгвістики та дискурсології, оскільки ще не дослідженою в лінгвістиці виявляється проблема вивчення сугестивної (впливової) функції тексту, висловлення, дискурсу на адресата мовлення, актуальністю вирізняються питання, спрямовані на систематизацію засобів вербалізації авторських інтенцій, на виокремлення тих синтаксичних засобів, що маркують художній почерк і детермінують мовостиль письменника.

Визначення раніше не розв'язаних частин загальної проблеми. З огляду на антропоцентричні тенденції лінгвістики сьогодення на часі вивчення афористичних конструкцій як посутніх складників письменницького мовостилу, зокрема і мовостилу Віталія Колодія, сучасного українського поета, перекладача, знаного на Буковині культурно-громадського діяча, художню творчість якого детермінує афористичність, метафорично-образне бачення світу, вишуканість мовностилістичних засобів, яскравість синтаксичних експресем. Саме афоризми В. Колодія як засоби конденсації думки та маркери вербалізації інтенцій ще не були предметом лінгвістичного аналізу. Однак вони вербалізують інтенційний простір автора,

засвідчують його високу філологічну ерудицію, втілюють світогляд, містять максими буднів та житейську мудрість, тому потребують свого наукового осмислення.

Художній дискурс В. Колодія наскрізь афористичний, що виявляється в багатстві сентенцій, інтелектуальних висловів, етичних повчальних висновків, репрезентованих в естетично довершеній та лаконічній поетичній формі книги «У світлотінях людської миті» [8]. Афоризм у В. Колодія – це «не така собі оздоба-блискітка», а справжня «блискавка», щоб слово освітлювалося правдивим спалахом думки» [9, с. 269]. Цей спалах виявляє людське життя у radoшах і тривогах, у любові й ненависті, у правді та брехні, у заздрості та підлості, у мріях і реальних звершеннях. На думку П. Скунця, Віталія Колодія – це та література, яка є власне літературою, а не обслугою часу. З високою культурою письма. І з вірою у високе людське призначення [10, с. 321].

Мета дослідження – проаналізувати афористичні висловлення як ідіолектні маркери мовостилу Віталія Колодія, з оперттям на збірку афоризмів та максимум буднів «У світлотінях легкої миті» визначити їхній комунікативно-інтенційний зміст та експресивно-прагматичний потенціал у поетичному дискурсі, підпорядкованому вербалізації авторського задуму та афористичності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Афористичні висловлення природно входять у поетичний дискурс Віталія Колодія як окремі висловлення і як окремі тексти, що мають універсальний життєствердний характер (*Справжня гордість – не терпить пихи. Справжня честь не буває в полоні. Тільки два у людини шляхи: тхось – до істини, а тхось – в пустодзвони* [8, с. 92]; *Цноту стосунків щирих бережить. Ось істина, яку збагнути треба: одна маленька недовіри віть за мить єдину виросте до неба* [8, с. 94].). Афористичність детермінує книгу «У світлотінях легкої миті», що й означена як афоризми і максимум буднів [8]. Сам автор обґрунтовує глобальну настанову своєї праці, стверджуючи, що «нас постійно проймають різноозначувані миті нескінченного часу. Простори зусібіччя обіймають доторками нас. Чим глибше ми осягаємо їхню сутність, тим наповненішим і значимішим стає наше життя» [8, с. 3].

Віталій Колодій створив багато влучних афористичних висловлень, що мають ознаку понадчася, отієї «летючості» крізь час і простір, у різні сфери життя людини, у сутність подій, фактів, явищ з огляду на багатогранний народний і власний досвід. У поетично довершеній формі ці синтаксичні конструкції становлять морально-естетичні судження, вони віддзеркалюють світлотіні людського життя і благородство вчинків та глибокої почуттєвості, увиразнюють контрасти любові та ненависті, добра і зла, красивого і потворного, національно-патріотичного та яничарського.

Афоризми В. Колодія вербалізують авторські інтенції, вивищуючи духовний світ людини, її моральні чесноти, пошуки правильного життєвого шляху, бо, як зазначає поет: *Та в світі є таки одна, У світі є лише одна-єдина і дивина, і новина: це – ти, Людино!* [8, с. 126]. Оригінальність синтаксичної форми передає глибоку думку автора, впливає на адресата мовлення, спонукає його замислитись над сенсом людського буття, формуючи загалом сугестивний адресантно-адресатний континуум. У цьому континуумі превалює глобальна авторська інтенція – репрезентувати загально-

людські принципи життя, моральні чесноти людини, духовні засади розвитку суспільства, національні орієнтири в метафорично-образній формі, в естетично довершеній синтаксичній структурі афористичного висловлення. Свідоме використання автором таких конструкцій свідчить про його лінгвокреативність, про фаховість, інтелект, про бажання вербалізувати індивідуально-авторське бачення світу в релевантній синтаксичній конструкції, здійснюючи естетичний вплив на адресата, створюючи високий стиль мовлення, його вишуканість та риторичність.

Афористичні висловлення, віддзеркалюючи систему координат автора, його світоглядні орієнтації та аксіологічні настанови, реалізують розлогий комунікативно-інтенційний зміст, спрямований на те, щоб:

- представити духовні та моральні засади розвитку суспільства, сформований протягом віків менталітет українського народу, активізувати та загострити увагу на важливій інформації: *Така в нас історія дивовижна: За верстами лихоліть – знов нових бід верстви. Колись там були герої і подвижники, Тепер – переважно жертви* [8, с. 13]; *Хто несе для смерті порох, Той не молившись* [8, с. 37];

- констатувати екзистенцію людського буття, виокремлювати посутні об'єкти довкілля, оприявнювати психоемоційний стан людини, її внутрішній комфорт чи дискомфорт: *І досвід є, і мрії не згоріли – єднання дня і віку золоте! Ще слово нам черешнею цвіте, а в реченні вже світить плід дозрілий* [8, с. 90]; *«Все тут нареши по-новому буде! Вчорашні біди і страхи минуться!» В нові часи нові приходять люди. Нові приходять – за старе беруться* [8, с. 30];

- розкрити сенс людського життя, указати на важливість моральних цінностей – чесності, порядності, вірності: *Можливо приховати все своє, Всі помисли й чуття, і горе, й радість. Але ніщо нас так не видає, як заздрість* [8, с. 76]; *Але крізь дні й літа над усе – сумління чистота* [8, с. 64];

- репрезентувати гуманістичні ідеї, життєствердні орієнтири для кожної людини: *Ти – в дорозі. У невтинній русі. Через терни випадає йти. Впевненість твоя – це це не успіх. В сумнівах – ти ближче до мети* [8, с. 90]; *Любіть світ й себе самого в нім* [8, с. 129];

- спонукати замислитися над вічними проблемами добра і зла, закликати до роздумів про самого себе, про світ, довкілля: *Сумління і чеснот не вивільняй – Бо край ось там попереду... Вже край. Сам осуди себе і покарай, Себе в догоду іншим не мінняй* [8, с. 45]; *Не піддавайся на спокуси долі, Не возгордись у помислі своїм, Не поклонися ідолам земним і не згуби себе у їхніх колі* [8, с. 124];

- переконати у справедливості національної ідеї, пропагувати та виховувати патріотичні почуття, духовні чесноти людини: *І все докіль – святочне, українне, Простелене в наш будень крізь роки – Не всує засвіт мовлено: «Не згине! Ми – є. З правіку ми. І – на віки!»* [8, с. 130]; *Чим далі ми від кореня і роду, Тим меншає сага народу* [8, с. 73];

- увиразнити протилежність, підсилити контраст ознак, характеристик, відношень, акцентувати несумісність або, навпаки, співіснування тих чи тих понять: *Одному – волі безмір, іншим – шлеї. Одні вдоволені і клаптиком землі, А іншим – і держави замалі...* [8, с. 19]; *Єднання між людьми бувають надто непростими: Одні й на відстані – та завжди поруч, А інші – поруч, та немов безодня відстані між ними* [8, с. 98];

- указувати на знецінення загальнолюдських принципів, викривати байдужість, обмеженість, нецтво, підлість людей, безгосподарність політиків: *Цілує хрест, хто розпинав Христа. В тенетах біса борсається розум. А рясно так ніщо не зацвіта, як лежа й омана при людській дорозі* [8, с. 84]; *Але збагнись, охочі верховодить, що владою над кожною владою є народом коронована свобода* [8, с. 10].

Як бачимо, конструкції такого зразка вирізняються експресивністю, глибиною змісту, універсальністю. Вони вербалізують інтенції ствердження, спонукання, спектр емоційно-оцінних намірів автора, формуючи індивідуально-авторську лінгвістичну парадигму. Варто зазначити, що деякі дослідники вважають афоризм таким, що «не поєднаний з конкретною ситуацією і виражений в безособовій формі» [11]. Утім, як засвідчує ілюстративний матеріал, афористичність усе ж властива синтаксичним конструкціям, у яких предикат експлікують особові дієслівні грами. Пор: *Крізь сито досвіду просіємо набуте, Що ж врешті-решт зостанеться на нім? Пригляньмося пильніш, аби збагнути те, що насправді не було дрібним* [8, с. 68]. Автор інтенції в такому разі має чітку настанову: вплинути своїм висловленням на адресата мовлення, мотивуючи його замислитися над прочитаним / почутим, переконуючи в необхідності діяти саме так, водночас експлікуючи і свою позицію. Очевидно, подібні конструкції з дієслівними предикатами виражають «значення особистої причетності будь-якої особи до спостережень, що становлять зміст речень, у яких узагальнюється особистий досвід мовця або засвоєний ним колективний досвід» [12, с. 94].

Афористичним висловленням властива експресивність – категорія, дуже тісно пов'язана з поетичним текстом, з його ритмічною та інтонаційною організацією, з логічністю, лаконічністю та емоційністю повідомлюваного, тому цілком логічно розглядати їх з-поміж фігурально-риторичних конструкцій української мови, що вербалізують інтенції естетичності – прагнення автора в нетривіальній синтаксичній формі представити метафорично-образне бачення світу, передати красу і багатство української мови, створити неповторний авторський мовосвіт, незабутній лінгвістичний портрет письменника.

Узагальненість змісту, конденсованість думки, естетика мовлення, виразна сугестивність – посутні параметри афористичних висловлень. Саме за допомогою цих конструкцій автор створює емоційно наснажене тло текстової комунікації. Ідею, що має ознаки універсальності, В. Колодій репрезентує у формі фігурально-риторичних конструкцій. Типовими в цьому плані є риторичні запитання, що конотують емоційно-експресивне ствердження / заперечення в питальній формі, реалізують універсальні смисли, мають глибокий експресивно-прагматичний потенціал. Напр.: *В цих складнощах мудрішаєм хіба? Що хтось один знайде, загубить те юрба* [8, с. 14]; *Добро і зло навсупір перемелюю. Хтось лиходіє тут, хтось благо шле здала. Невже це правда: Бог дає оселю, А дідько вам сусіда підсея?* [8, с. 38].

Риторичні запитання створюють динамічний, образно-змістовий та естетичний ефект текстової комунікації, употужнюють емоційну наснагу висловлення, віддзеркалюють сферу мистецьких ідеалів автора. Пор.: *Чи справжніми були – ось в чому суть – мої ікони і мої поклони?..* [8, с. 16]; *Куди ж ми йдемо?.. До сатани чи Бога? На висоту чи в прірву до нового?* [8, с. 21], слугують засобом актуалізації інформації, загострення увагу на певному повідомленні. Дуже часто такі конструкції В. Колодій

подає в кінці тексту, стимулюючи адресата (читача) до роздумів. Пор.: *Чи сумнів – як літа прожито? – нам додасть під вечір мудрості і хисту? Коли з дерев спадає жовте листя – від того чи світлішає гілкам?* [8, с. 116]; *Де мудрий вибір, що не зрадить нас у супотатнім вихорі борінь? Де істина, а де від неї тінь?..* [8, с. 4].

Риторичні запитання «У світлотінях людської миті» постають як результат філософських розмірковувань, що акцентують з відкритим вираженням експресії та емоційності якусь думку автора: *Невже в минулому так виснажився розум, що вбогі рештки зостаються нам?..* [8, с. 16], а прямі апелятивні лінії відображають емоційний аспект людського життя, духовний світ комунікантів, соціальні настанови, напр.: *А ви – втаїлись чи йдете прямцем? В які стріи маскуєте лице? Де зараз ви, кати мого народу?..* [8, с. 29]; *А хтось і тут іде з бічного входу... Мабуть, і тут хтось привілеї має? О святосте, коли ж ти всіх осяєш?* [8, с. 81]. Подані псевдозапитання маніфестують риторичну діалогічність та актуалізують авторські інтенції. Подекуди афоризм побудований за питальним текстотипом, що має на меті активізувати та загострити увагу на необхідній інформації, закликати до роздумів: *Це так сьогодні чи завжди. По праведнім борінні, Де мали б пожинать плоди, – визбирують каміння?* [8, с. 22].

Потужну експресію поетичного дискурсу створюють антифразисні конструкції, що безпосередньо пов'язані з бажанням адресанта справити враження на адресата, вплинути на нього, привертаючи увагу до соціально-політичної ситуації, до проблем людського буття, виражаючи протилежність, контраст чи опозиційність, пор.: *Розумні в світі тягнуться до миру, А решта – до вражди* [8, с. 47]; *Два явища однако незбагненні: З одного боку русоїдоту й на противагу – шизопатріоту* [8, с. 54]; *У спілкуваннях – різні повороти. Хто – всупереч тобі, хто – за. Бува, й не розпізнає, хто йде з добром навпроти, А хто, йдучи, насправді ж – підповза* [8, с. 65]. Моделювання експресивних контекстів забезпечує відтворення афористичної картини світу картини світу, у якій протиставлення життєвих реалій «добрий – злий», «гарний – поганій», «мир – війна», «рай – пекло» сприймається як незаперечний аспект людського життя. Пор.: *Контрасти. Контрасти. У горі і щасті... Не завжди там ладно, Де надто парадно* [8, с. 107]; *Ми творим на пекельних землях рай, А ви на райських землях – пекло* [8, с. 21]. Уміле використання антитези для створення афористичного текстотипу вивщує значущість одних явищ і пересічність інших, дає змогу авторові відобразити багатогранність людської душі.

Афористичні конструкції, представлені в структурі складного речення, зокрема складнопідрядного, відображають різнобічні зв'язки між предметами та явищами об'єктивної дійсності, фомують складні семантико-синтаксичні відношення, обґрунтовують особливе сприйняття побаченого чи почутого, засвідчують безперервний процес лінгвокреативної діяльності автора. У поетичному дискурсі Віталія Колодія експлікуються складнопідрядні речення, що вербалізують інтенції обґрунтування, умови, порівняння, пор.: *Де ревище – пророцтва там нема* [8, с. 53]; *Якщо у похвальбі тебе підносять дуже, засумнівайся, друже* [8, с. 72]; *Яка в душі погода, Така й на обличчі врода* [8, с. 86].

Афоризм В. Колодія дуже часто набує форми преференційного висловлення, що реалізує інтенцію переваги – прагнення

автора як узагальненого суб'єкта комунікації показати перевагу виконання певної дії, вивіщення ознаки чи предмета, виокремлення обставинної характеристики при зіставленні двох альтернатив. Пор.: *Чим більше б'єм, тим дужче будем бити... Тож пам'ятай про це щомиті І про сучасне думай без прикрас* [8, с. 17]; *Чим більше веселяться нагорі, – Тим нас частіш до траурів схиляють* [8, с. 60].

За нашими спостереженнями, афористичні конструкції Віталія Колодія відповідають не тільки одному висловленню, зважаючи на свою лаконічність, а й можуть бути представлені в періоді як комплексній стилістичній фігурі, що вербалізує інтенцію аргументації, обґрунтованого твердження і створює естетичність та вишуканість поетичної комунікації, напр.: *Чи думаємо в натовпах про те, Що звично вже для виру світового: Якщо приходить мода на святе, – То меншає святого* [8, с. 83]; *О просвітителі, усім часам угодні, Також високочтимі нині й модні! – ось ваши тут простежую думки: Про те, що ревне мовите сьогодні, – учора ж говорили навпаки* [8, с. 85]. Таке багатопланове висловлення підпорядковане завданню переконати у справедливості певної ідеї, спонукати до роздумів про сенс людського життя представлено і в надфразних єдностях, підпорядкованих вираженню єдиного змістового цілого – відображенню соціально-культурних явищ, віддзеркаленню філософських ідей, моральних цінностей людини. Пор.: *Спритненькі не ловили гав – поїхали в краї чужинні й затялись не вертатися. Мовляв, така держава не потрібна їм... Авжеж, потітешся, рідненькі: Україні таких, як ви, мабуть, не треба теж* [8, с. 42]. Надфразні єдності дуже часто завершуються висновком з повчальним змістом, напр.: *Тьму свідчень нам історія дає: Немає змін – лише заміни є* [8, с. 51].

Афористичні висловлення пов'язані з національними символами та стереотипами світобачення, вони слугують своєрідними репрезентантами національних ідей, увиразненням духовного потенціалу народу, що виявляється у використанні прецедентних феноменів, цитат, образів, в апеляції до знакових постатей України, напр.: *Довженко мовив це в двадцятім віці, – Слова його чи варто забувати? – «Хто вистрілить в минуле із рушниці, В того майбутнє вистрілить з гармати»* [8, с. 18]. *На кручі заповіданій стою. Ось ви йдете потоками без краю. Дивлюсь на вас – і знову сльози ллю. Караюся і мучусь, і ... не каюся* [8, с. 224]. В такій оригінальній формі автор виявляє ціннісні орієнтири етносоціуму, що «породив мовний феномен як ключовий елемент національної культури» [13, с. 60].

Афористичність та експресивність поетичного тексту В. Колодія маніфестує і графічна деструкція, що «граматично, графічно або візуально відрізняється від свого прототипу – загальномовного варіанта. Такий текст сприймається особливо саме через порушення в ньому певних правил мови на формальному рівні, проте в художньому тексті це слугує своєрідним маркером «особливості» дискурсу сучасної художньої прози» [14, с. 146]. Адресат почергово сприймає інформацію, подану автором в особливий нелінійний спосіб, сегментуючи, дроблячи цілісне висловлення в окремі рядки:

...Щасливий ти, якщо людина вгору

Про чистім світлі

твого слова

сходить [8, с. 132].

Нетривіальний підхід до вербалізації інтенцій, свідомий підбір слова і речення, естетична привабливість текстотворення

викристалізують небуденність поетичного дискурсу Віталія Колодія, детермінують його афористичність та експресивність.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Афористичні висловлення формують скарбницю філософських, інтелектуальних, моральних розмислів Віталія Колодія. Вони слугують присутніми ідіолектними маркерами його мово-стилю, віддзеркалюють авторські інтенції, глибоку мудрість, високу філологічну вправність, демонструють систему духовних цінностей, національних пріоритетів і задумів. Їхній комунікативно-інтенційний зміст зосереджений на експлікації низки авторських інтенцій (ствердження, спонукання, емоційності, оцінки, аргументації, переваги, протиставлення, естетичності), загалом скерованих на експлікацію прагнення автора констатувати ту чи ту інформацію, передати екзистенцію людського буття, активізувати та загострити увагу на важливі інформації, спонукати до роздумів над сенсом життя, представити багатство та естетику українського мовлення, забезпечити функційність експресивних контрастів, репрезентувати синтаксичний почерк письменника, маркувати його лінгвістичну парадигму.

Афористичність збірки «У світлотінях летючої миті» Віталія Колодія очевидна, вона оперта на потужний універсальний зміст та багатство естетично довершених мовних форм – маркерів авторських інтенцій. Поетове кредо «Залишити хоча б один рядок, Який колись назвали б досконалим, І виверить хоча б одну з думок» засвідчує багатогранність письменницького мово-стилю, його непроминальність та актуальність, детермінує появу нових наукових студій, скерованих на вивчення прагматичного потенціалу художньої творчості Віталія Колодія в контексті лінгвосинергетичних тенденцій XXI ст.

Література:

- Гнатюк І. С. Афоризм. *Українська мова: енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. К. : Укр. енцикл., 2000. С. 38.*
- Іванюк Б. Афоризм. *Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. С. 49–50.*
- Куньч З. Риторичний словник. Київ : Рідна мова, 1997. 342 с.
- Шарманова Н. М. Знаковість афористики Б. Д. Грінченка: перетин мовного і національного кодів. *Філологічні студії. 2014. Вип. 10. С. 233–247.*
- Калашник В. С. Українська поетична афористика як джерело естетичного сприймання основних життєвих цінностей. *Українська духовна культура в системі національної освіти : тези доповідей та повідомлень. Х. : ХДУ, 1995. С. 31–33.*
- Баракатова Н. А. Структурно-семантична специфіка сучасної української афористики. *Український смисл. 2015. С. 3–11.*
- Колодз Ж. В. Афоризми Ліни Костенко як транслятори загальнолюдських цінностей і національних пріоритетів. *Філологічні студії. 2014. Вип. 11. С. 210–232.*
- Колодз В. У світлотінях летючої миті: афоризми і максими буднів. Чернівці : Букрек, 2014. 140 с.
- Соловей Е. С. Поезія пізнання : Філософська лірика в сучасній літературі. К. : Дніпро, 1991. 271 с.
- Скунць П. Зустріч при сповідальних свічах... *Колодз В. Ангел на камені* : книга віршів. Чернівці : Букрек, 2008. С. 316–321.
- Сорочинська І. Р. Семантична типологія афоризмів у сучасній лінгвістиці. *Кременецькі компаративні студії: науковий часопис. 2018. Вип. VIII. С. 382–390.*
- Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис : навч. посіб. К. : Вища шк., 2005. 270 с.
- Жайворонок В. В. Мовні знаки української етнокультури в антропоцентричному висвітленні. *Мовознавство. 2012. № 2. С. 58–64.*
- Кондратенко Н. В. Актуалізована пунктуація в постмодерністському тексті. *Українське мовознавство : міжвідомчий науковий збірник. 2010. Вип. 40 / 1. С. 145–149.*

Shabat-Savka S. Aphoristic expressions “In the light and shadows of a fleeting moment” by Vitalii Kolodii: communicative and intentional content and expressiveness

Summary. The article analyzes aphoristic expressions as figurative and rhetorical constructions that have a universal character, and represent a system of axiological guidelines and ideals representing a certain society. They form a national-cultural conceptual sphere of the human and the ethnic group and serve as the present idiolect components of the writer's speech style. These phenomena are studied in the context of the book “In the light and shadow of a fleeting moment” by Vitalii Kolodii. The author is analysing conceptual spheres from the perspective of realising the global instruction of the poetic text, which is manifested in the representation of universal principles of life, human moral virtues, spiritual foundations of social development, and national landmarks in a metaphorical-figurative form, in an aesthetically perfect syntactic structure. These aspects are also manifested in the poet's deliberate use of aphoristic constructions that aim to make an aesthetic impact on the addressee, to create a high style of poetic speech, and to express its sophisticated and rhetoric manner of writing.

Aphoristic constructions are analysed from the perspective of relevant means of verbalizing a number of author's intentions (assertion, encouragement, emotionality, evaluation, argumentation, advantage, contrast, aesthetics) that explicate the writer's desire to state a certain kind of information, to convey the specifics of human existence, to activate and sharpen attention to important information, encourage reflection on important events or facts, emphasize the richness and aesthetics of the Ukrainian language, ensure the functionality of expressive contrasts. The author aims to investigate the communicative-intentional content and pragmatic potential presented in an emotionally charged textual continuum, in particular in the use of syntactic expressions (rhetorical questions, antiphrasal statements, period, supraphrasal units, etc.), rhetorical dialogic constructions and graphic destruction, in the relevant opportunity to represent the syntactic handwriting of the writer, to mark its linguistic paradigm. Drawing on the illustrative material, the author claims that aphoristic expressions form a treasure trove of philosophical, intellectual and moral contemplations of Vitaly Kolodiy, clarify his author's intentions and writing style, and testify to his profound wisdom and high philological skill. They reveal an established system of spiritual values and national priorities, and the relevance and immutability of the writer's creativity.

Key words: Vitalii Kolodii, aphoristic expression, poetic text, discourse, intention, communicative-intentional content, expressiveness, syntax.